

جۆرى پياوان له تهرازوى ئافره تاندا

وه رگيرانى: م / ابو بكر احمد

المُعَاشِرَةَ مَعَ الْأَهْلِ) واته: په فتارو
هه لسوكه وتى جوان له گه ل خيزاندا .
مروفتى باوه ردار ده بيت هه لسوكه وتو
په فتارى چون بيت له گه ل خيزانو
منداله كانيدا، وه چون مامه له ووتوو ويژ
له گه ل خيزانى ده كات، پيغه مبهرى خوا
ﷺ له گه ل ئه وه موو سهر قالى و ئيش و
كاره ي كه له سه ريئى به وه ي كه پيويسته
په يامى خواى گه وره به خه لكى بگه ينيئت،
هه روه ها ئايين بو خه لكى پوون بكاته وه،
له گه ل ئه وه شدا ئاماده يي تيدايه كه كاتى
خوى ته رخان بكات بو گوى گرتن له
خيزانى به پيژى، ئه ميس هه مووى ئه وه
ده گه ينيئت كه به نده يه كى نه رمو نيانو
له سه رخوو په وشت جوان و پايه به رزه، وه
خواى په روه رداريش ده رباره ي

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ
اللَّهِ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ وَالَاهُ، أَمَا
بعد...

سو پاس و ستايش بو خواى په روه ردار
كه ته مه نى دريژ كردم و ئه م جاره ش به
خوينه رانى خوشه ويست گه يشتمه وه، به و
ئوميده ي كه بتوانم بابه تيك باس بكه م
سودو كه لكى هه بيت بو هه موو لايه كمان
(إِنْ شَاءَ اللَّهُ).

دايكى باوه رداران خاتوو عايشه (خواى
لس پازى بيت) ده دويئتو پيغه مبهرى خوا
ﷺ گوى ده گريئت .

ئيمامى (بوخارى) (په حمه تى خواى لس
بيت) بابيكى داناوه به ناوى (باب حُسن

ده فەرموویت: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾ [القلم].

واته: بە پراستی ئەوی موحه مەد ﷺ تۆ لە سەرخوو پەوشتیکی زۆرگەر و بەرزو پیرۆزو بۆ وینە، هەر وەها لە نایەتیکی ترد پەر وەردگار دە فەرموویت: ﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَكُنْ فَطْرًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ﴾ [آل عمران].

واته: بە هۆی بە زەیی و میهرەبانی خۆی گەر وەهەیه که تۆ نەرم و هیمن بوویتە لە گەڵیاندا، خۆ ئە گەر که سێکی توور و قسەرەق و بۆی بە زەیی بوویتایە، ئەوا کەس لە دە ورت نە دە ما و هەموویان بلاوێان دە کرد.

باوەرداری خوشەوێست: دایکی باوەرداران خاتوو عائیشە (خوای لێ پازنی بییت) وەکو ئافەرەتیکی زیرەکو و تەمەن مندال زۆر جار نمونەیی ئافەرەتان و پیاوانی پیش ئیسلام (سەردەمی جاھیلی) بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ هیناوە تەو، بە بۆی ئەو هی که پیغەمبەری خوا ﷺ هیچ دل گران بوو بییت، بە لکو گوێی بۆ گرتوو و قسەکانیشی پەسەند کردوو، دایکی باوەرداران خاتوو عائیشە (خوای لێ پازنی

بییت) دە فەرموویت: ئەم بە سەرھاتەم بۆ پیغەمبەری خوا ﷺ گێراییەو، ئەویش فەرموو دە کە هی (أُمُّ زُرْع) ئەم فەرموو دە یە چەندین سوو کە لک و ئامۆژگاری لە خۆ گرتوو و سیفەتی هەندیکی لە ژنان و پیاوانی تییدا یە، هەر وەها چۆنیتی ژیان بە سەر بردنی ژن و پیاو، وە چۆنیتی مامەڵە کردنیان لە گەڵ یە کدا... هتد.

لە دایکی باوەردارانەو خاتوو عائیشە⁽¹⁾ (خوای لێ پازنی بییت) دە فەرموویت: جارێکیان (11) ئافەرەت دانیشتن لە گەڵ یە کدا، بە لێن و پەیمانان لە یە کتری وەرگرت که وە صافی هاوسەرەکانی خۆیان بکەن بۆ یە کتری و هیچ شتیکیش لە یە کتری نە شارنەو، واته: (11) ئافەرەت جەویان بۆ پەخساو لە مال هاتنە دەرو کۆبوونەو، لە پراستییدا هەرکات ئافەرەتان کۆبەنەو، ئەوا زۆر بەی زۆری قسەکانیان لە سەر پیاوانە، پیاو کەت چی دە کات؟! هە لسو کەوت و رەوشتی چۆنە؟! ... هتد، هەر وەها هەر کاتیکیش پیاوان کۆبەنەو، ئەوا زۆر بەی زۆری قسەکانیان لە سەر ئیش و کارو کەسابەت و

(1) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (5189) وَمُسْلِمٌ (6255).

ده‌ترسم نه‌توانم هه‌موو عه‌یبه‌کانی باس
بکه‌م ئه‌وه‌نده زۆره، واتایه‌کی تر ده‌ترسم
ته‌لاقم بدات، (إِنْ أَذْكَرُهُ أَذْكَرُ عَجْرَهُ
وَبُجْرَهُ)، خو ئه‌گه‌ر باسیشی بکه‌م، ئه‌وا
ده‌بیته‌ باسی گری و ده‌مار په‌قی و
وشکه‌کانی لاشه‌ی و ناوسکیشی بکه‌م .

مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که می‌رده‌که‌ی به‌که‌لکی ئه‌وه
نایات هه‌والی بگپێته‌وه، چونکه زۆر تووره
ده‌مارگیره، وه ئه‌گه‌ر هه‌والیشی بگپێته‌وه، ئه‌وا
ده‌بیته‌ باسی هه‌موو خراپه‌کانی بکات، ئه‌وه‌یش
ناگریته، چونکه ئه‌گه‌ر باسی خراپه‌کانی بکات
زۆر ده‌خایه‌نیته، هه‌روه‌ها ده‌ترسیته هه‌واله‌که
به‌می‌رده‌که‌ی بگاته‌وه‌و دوایی ته‌لاقی بدات .

**ئافره‌تی سی یه‌م: می‌رده‌که‌ی گپێرو
بی ناگایه:**

ده‌لیته: (زَوْجِي الْعَشْنَقُ) واته:
می‌رده‌که‌ی من درێژیکی قوچی بالا به‌رز
گیژه، (إِنْ أَنْطِقُ أَطْلُقُ) ئه‌گه‌ر هه‌والی
بگپێمه‌وه‌و باسی بکه‌م ته‌لاق ده‌دریم
(وَإِنْ أَسْكُتْ أَعْلَقُ)، وه ئه‌گه‌ر
بی‌ده‌نگیش بم ئه‌وا به‌هه‌لبه‌سترایی
(مُعَلَّقَةً)، له‌لای ده‌می‌نمه‌وه .

مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه می‌رده‌که‌ی زۆر به‌د ره‌وشته‌و
خراپه، به‌لام ئه‌م ئافره‌ته می‌رده‌که‌ی خوش
ده‌ویته‌و ده‌یه‌ویته له‌لای بمی‌نیه‌وه‌و زیانی له‌که‌لدا

مه‌عاش هتد ... ، وه ده‌گونجیته قسه‌کانیان
له‌سه‌ر ئافره‌تانیش بیته .

**ئافره‌تی یه‌که‌م: می‌رده‌که‌ی به‌د
ره‌وشت و بی خیره:**

ده‌لیته: (زَوْجِي لَحْمٍ جَمَلٍ غَثٍّ) واته:
می‌رده‌که‌ی من گوشتی ووشتی له‌په‌و
لاوازه‌و سیسه، (عَلَى رَأْسِ جَبَلٍ وَعَرٍ)
له‌سه‌ر لوتکه‌ی شاخیکی سه‌خت و گرانه،
(لَا سَهْلٌ فَيَرْتَقِي وَلَا سَمِينٌ فَيَنْتَقِلُ) ئاسان
نییه سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ر ئه‌و جۆره
شاخه‌دا، هه‌روه‌ها ئه‌وه‌نده‌ش قه‌له‌و نییه
که‌بهریته، زۆر به‌ناپه‌حه‌ت پیی ده‌گه‌ی .

مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه می‌رده‌که‌ی زۆر ویشک و لوت
به‌رزو خو به‌گه‌وره‌زان و بی خیره‌و تووریه، وه
په‌فتاری زۆر خراپه له‌ماله‌وه، ئه‌گه‌ر به‌ویته‌ پازی
بکه‌یت، ئه‌وا وه‌ك ئه‌وه وایه که به‌سه‌ر شاخیکی
سه‌خت و دزواردا سه‌ر بکه‌ویت، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر
داواکاریه‌کت لی هه‌بیته، ئه‌وا ده‌بیته زۆر لی
پارپێته‌وه‌و له‌به‌ر ده‌ستیدا بگریته، پاشان
داواکاریه‌کت بو جی به‌جی ده‌کات .

**ئافره‌تی دووه‌م: می‌رده‌که‌ی عه‌یبی
زۆره:**

ده‌لیته: (زَوْجِي لَا أَبْثُ خَبْرَهُ) واته:
هه‌والی می‌رده‌که‌م ناگپێمه‌وه‌و بلای
ناکه‌مه‌وه، (إِنِّي أَخَافُ أَنْ لَا أَذْرَهُ)

پلنگه (حهزی له خه وه)، واتایه کی تر زور
 په لاماری خیزانی دهدات و باوه شی پيدا
 دهکات، (وَإِنْ خَرَجَ أَسَدًا) وه هر
 کاتیکیش بچیته دهر وه ده لیلی شیره
 (زور نازاو چاو نه ترسه)، (وَلَا يَسْأَلُ عَمَّا
 عَهْدَ) وه پرسیار له خیزانی ناکات
 سه بارهت به ئیش وکاری مال .

مه بهستی نه وه یه که میړده کی زور خه والوه
 هزی له خه وه وه کو پلنگه که دیته وه بو مال وه،
 وه باوش به خیزانیدا دهکات و په لاماری دهدات .
 ههروه ها نازاو به جهرگیشه له دهر وه وه کو شیر
 چاو نه ترس و نازایه، له گه ل نه وه شدا پرسیار له
 شومه کی مال ناکات، بلیت کوا فلانه شتمان
 یان فلانه شت چی لیکردو دات به کی هند...

**نأفردتی شه شه م: میړده کی زور
 خورو نه وسنه:**

ده لیت: (زَوْجِي إِنْ أَكَلَ لَفًا) واته:
 میړده کی من نه گهر خواردی لوی
 دهدات، (وَإِنْ شَرِبَ اشْتَفًا) وه نه گهر
 بخواته وه چوړی دهدات و قه تره
 ناهیلیته وه، (وَإِنْ اضْطَجَعَ التَّفَّ) وه نه گهر پال
 بکه ویت و بخوایت خوی لول
 دهکات ولیکده نالیت، (وَلَا يُولِجُ الْكَفَّ
 لِيَعْلَمَ الْبَثَّ) وه دهست ناخاته ناو دهستم
 تاکو به نازارو ناره زوه کانم بزانیته .

به سره بات و رازی بیت به هه موو شتیکی، چونکه
 میړده کی خوش ده ویت، ههروه ها نه نأفردته
 میړده کی که وونی ته لاقه کی به ستووه به
 مهرجه وه، وه که نه وهی که به خیزانه کی بلیت:
 نه گهر بچیت بو فلانه مال یان فلانه کار بکه یته
 نه وا ته لاق دراوی، بویه زبانی خوشی تیدا نیه .
**نأفردتی چواره م: میړده کی بی
 نازاره:**

ده لیت: (زَوْجِي كَلِيلِ تِهَامَةَ) واته: میړدی
 من وه که شه وی تیهامه یه (شه وی تیهامه
 فینک و خوشه و مام ناو نه ده)، (لَا حَرَّ وَلَا
 قُرٌّ) نه رهوشتی تونده و گهرمه وه نه
 ساردیشه، (وَلَا مَخَافَةَ وَلَا سَأَمَةَ) نه لیلی
 ده ترسم نه لیشی بیزارو بیتاقت ده م .
 مه بهستی نه وه یه که میړده کی رهفتارو
 هه ل سوکه وتی چاک و باشه له گه لیدا، وه رهوشت
 به رزو به ریزه، وه کو شه وی تیهامه یه (شه وی تیهامه
 که شیکی مام ناو نه ده نه گهرمه و نه سارده)،
 ههروه ها رهفتاری توندوتیز نیه و ساردو سریش
 نیه، واته: زبانیکی خوش و به خته وهر به یه که وه
 به سره ده بن، وه یه کیان خوش ده ویت و
 له یه کتری رازین و کیشه یان نیه .

**نأفردتی پینجه م: میړده کی
 پرسیار له خیزانی ناکات:**

ده لیت: (زَوْجِي إِنْ دَخَلَ فَهَدًا) واته:
 میړده کی من نه گهر بیته وه بو مال، وه که

کۆبۆته وه، (شَجَّكَ أَوْ فَلَّكَ) له کاتی لى
 دانداسه بریندار ده کات و ئیسک
 ده شکینیت، (أَوْ جَمَعَ كُلاً لَكَ) وه یان
 جاری واهیه ههردوکیان بهجی
 ده هیئت .

مه بهستی ئه وهیه که هاوسه ره که قسه
 وهرنه گره و تیکه یشتنی نییه و تنها قسه قسه
 خو په تی، وه هه رچی عهیب ههیه له ودا کۆ بۆته وه،
 هه موو دهر دو نه خوشیه که له ودا کۆ بۆته وه .
 ههروه ها زۆر توندو تیژه، له کاتی لیداندا پیست
 بریندار ده کات و سه ر ده شکینیت .

**نافرته تی هه شته م: میرده که ی بۆن
 خوش و نه رم و نیانه:**

ده لیئت: (زَوْجِي الرِّيحُ رِيحُ زَرْبٍ) واته:
 میردی من بۆنی وه کو بۆنی زافه رانه
 (زافه ران: گیایه کی بۆن خوشه)، (وَالْمَسُّ
 مَسُّ أَرْنَبِ) وه نه رمو شله وه کو
 که رویشک .

مه بهستی ئه وهیه میرده که ی که سیکی بۆن
 خوش و نه رم و نیانه، ههروه ها له سه رخو و
 قسه وه رگه ده توانیت قسه ی له گه لدا بکهیت و
 قسه ت لى وه رده گریت، وه بهرپزه و رهوشتی زۆر
 جوان و شیرینه، واته: له میرده که ی رازیبه .

**نافرته تی نۆیه م: میرده که ی زۆر
 بهرپزه:**

مه بهستی ئه وهیه میرده که ی زۆر خوړو چلیس و
 نهوسنه، ئه گه ر خواردن دابنریت له هه موو
 جوړگانی ده خوات، وه ئه گه ر بخواته وه قه تره
 ناهیلپته وه هه مووی لول ده کات، خه می که سی
 نییه وه هه ست به ئازارو ئاره زووه کانی خیزانی
 ناکا و یاری له گه ل ناکات .

بیگومان نافرته به دریزایی رۆژ ماندوو ده بیست،
 به وه ی که خه ریکی ناوما ل پاکر دهنه وه خواردن
 ئاماده کردن و خزمه تکردنی منداله، پیویسته
 ده ست خوشی لى بکریت و قسه ی خوشی
 له گه لدا بکریت، بۆ ئه وه ی هه ست به ماندویتی و
 بیتاقه تی و ئازار نه کات، وه به دلنایی ئه گه ر ئه م
 قسه خوشانه له گه ل خیزاندا بکریت، ئه وا ئه گه ر
 شاخیکی گواستییته وه هه ست به ئازار ناکات، جا
 هه رکات به خیزانت بلیست: به راستی ماندوو
 ده بیست و ئازار ده کیسی له بهر ئیمه، وه خیزانیش
 به هه مان شیوه به تۆ بلیت: تۆش ماندوو ده بیست و
 ئیش و کارمان بۆ ده کهیت و بزۆی رۆژانه مان بۆ
 پهیدا ده کهیت، که ئه مه حه قیقه ت و راستیه، ئه وا
 پیاو له گه ل خیزانه کهیدا کیسه وه ده مه قالیان
 نابیت و زیانکی خوش به یه که وه به سه ر ده بهن .

**نافرته تی هه وه ته م: میرده که ی توندو
 تیژه:**

ده لیئت: (زَوْجِي غَيَايَا أَوْ عَيَايَا طَبَاقًا)
 واته: میرده که ی من په زا قورس و نه زانو
 بی ئاگاو قسه وه رنه گره، (كُلُّ دَاءٍ لَهُ
 دَاءٌ) هه موو دهر دو ناته واوی تییدا

له وه رڭايان كه مه، (إِذَا سَمِعْنَ صَوْتَ
الْمَرْهَرِ أَتَقَنَّ أَتَهَنَّ هَوَالِكُ) وه نه گهر
وشره كان گوييان له ده ننگي زورپناو ته پل
بيټ، نهوا ده زانن ده بيټ يه كيكيان
له ناوچيټ .

مه به ستي نهويه كه ميړده كه ي كه سيكي پايه
به رزه و شترى زوري هه يه وه موويان نايريت بو
له وه رڭا، به لكو له ماله وه راياني گرتووه بو
سه ربرين، چونكه ده زانيت كه ميواني ديټ،
نه ميس هه زده كات و شتران بو سه رپرټ، جا
هر كاتيک و شتره كان ده ننگي ته پل و زورپنا
بيستن، نهوا به ته ماي ژيان نامين و دلنيان
يه كيكيان له ناو ده چيټ .

**نافره تي يازنه يه م: ميړده كه ي
كه سيكي پايه به رزو خو شه ويسته:**

ده ليټ: (زَوْجِي أَبُو زَرْعٍ فَمَا أَبُو زَرْعٍ) .
واته: ميړدى من نه بو زهره جا ئيوه
به لام چ نه بو زهرعيكه، (أَنَاسَ مِنْ حُلِيِّ
أُذُنِي وَمَلَأَ مِنْ شَحْمِ عَضُدِي) هه ردو
گويمي خستبووه له رزه به گواره و
ئالتون، وه نه وه نده خواردني پيداوم
مه چه كه كانم قه له و بووه، (وَبَجَّحِصِي
فَبَجَحَتْ إِلَيَّ نَفْسِي) وه نه ونده پيزي
ليگرتووم خو شمي ده ويټ و نازمي
كيشاوه خه ريكه له خو م باي بيم، (وَجَدَنِي

ده ليټ: (زَوْجِي رَفِيعُ الْعِمَادِ) واته: ميړدى
من كوله كه ي ماله كه ي به رزه، واتايه كي
تر: خانه دانو بالا به رزو شوخ و شه ننگه،
(طَوِيلُ النَّجَادِ) قايشي شمشيره كه ي
دريژه و گوره يه، (عَظِيمُ الرَّمَادِ)
خوله ميشي كوانووي زوره، چونكه
به رده وام ناگر له ماليدا كراوه ته وه له بهر
زوري ميوان، (قَرِيبُ الْبَيْتِ مِنَ النَّادِي)
مالي نزيكه له يانه ي قه ومه كه ي .

مه به ستي نهويه كه ميړده كه ي كه سيكي
ده و له مهنده خانه دان و ميوان په روه ره و زوري
هه زي له ميوانداريه، هه روه ها ماله كه ي
له شوئيكه كه زور ئاسانه دوزينه وه ي، نه كو له
جيگه يه ك بيت كه دوزينه وه ي مه حال بيت، به لكو
نزيك يانه ي كو بوونه وه ي قه ومه كه يه تي (شوين و
جيگه ي كو بوونه وه ي قه ومه كه ي) .

**نافره تي ده يه م: ميړده كه ي
كه سيكي خانه دان و ميوانداره:**

ده ليټ: (زَوْجِي مَالِكٌ وَمَا مَالِكٌ) واته:
ميړدى من سه روه رو سامانداره چ
سه روه رو سامانداريک! (مَالِكٌ خَيْرٌ مِنْ
ذَلِكَ) سه روه رو سامانداريکه چا كتر
له وه ي كه باس بكرټ، (لَهُ إِبِلٌ كَثِيرَاتُ
الْمَبَارِكِ) و شترى زوري هه يه و له پشتيردا
ده يان هيټته وه، (قَلِيلَاتُ الْمَسَارِحِ)

قه د باریک دهستی کیژوله یهک تییری ده کرد ئه وهنده که م خۆر بوو، (بنتُ اَبی زَرَعٍ فَمَا بِنْتُ اَبی زَرَعٍ طَوَّعُ اَبیها وَ طَوَّعُ اُمِّها وَ مِلَّءُ کِساَئِها وَ غَیظُ جارتِها) کچه که ی ئه بو زهرع جا ئیوه چ ده زانن سه بارهت به کچه که ی ئه بو زهرع، گوپرایه لی دایک و باوکیتی و زۆر به په وشته، قه له و خرپنه و پرپه پۆشاکه که ی به ریستی، هه وی که ی پقی لی یه تی، چونکه زۆر جوان و به په وشته، (جَارِیةُ اَبی زَرَعٍ فَمَا جَارِیةُ اَبی زَرَعٍ) خیزانی ئه بو زهرع (خیزانی دووه می) جا ئیوه چ ده زانن سه بارهت به خیزانی دووه می ئه بو زهرع، (لَا تَبْتُ حَدِیثَنَا تَبِیثًا) هه ر کیشه یهک هه بیته له مالداهه هیچ شیوه یهک بلاوی ناکاته وه و نایگی پته وه بو خه لکی و نایباته دهره وه، (وَلَا تَنْقُتْ مِیرْتَنَا تَنْقِیثًا) وه ده ست بلاو نییه و خوردن به فیرو نادات و، دهستی به مالی خویه وه یه تی، دزی لی ناکات، (وَلَا تَمْلَأُ بَیْتَنَا تَعْشِیثًا) وه مالمانی به پاک و خاوین پاده گرت، وه ک مالی بالنده نه بوو پرپیته له گیا و پووش، (خَرَجَ اَبُو زَرَعٍ وَالْاَوْطَابُ تُمَخَضُ) پوژیک ئه بو زهرع دهرچوو له مال

فِي اَهْلِ غَنِيْمَةَ بَشِقٌ) وه منی دۆزییه وه له شوینیک که خاوه نی هه ندیک مه پو مالات بووین و ژیانمان زۆر سهخت بوو، (فَجَعَلَنِي فِي اَهْلِ صَهِيْلٍ وَاَطِيْطٍ وَاَدَائِسٍ وَاَمْنَقٍ) وه گواستمیه وه بو مالیکی ده وله مه ند، وه منی کردووه به خاوه نی ئه سپ و وشتر و کیلگه و خه له و خه رمان، (فَعِنْدَهُ اَقْوُلٌ فَلَا اَقْبَحُ وَاَرَقُدُ فَاتَّصِحُّ وَاَشْرَبُ فَاتَّقَنِّحُ) وه له لای هه ر شتیک بلیم پووگرژ ناکات و گویم بو ده گریته، وه هه تا وه کو به یانی ده خه وم، چونکه خزمه تکارمان هه بوو، وه هه تا ده متوانی له جۆره ها شه رابی نایابم ده خوارده وه، (اُمُّ اَبی زَرَعٍ فَمَا اُمُّ اَبی زَرَعٍ عَكُوْمُها رَدَاخٌ وَاَبِیْتُها فَسَاخٌ) دیکی ئه بو زهرع جا ئیوه چ ده زانن سه بارهت به دایکی ئه بو زهرع ؟ جه واله کانی گه وره و قورسو پین، وه ماله که ی به رپان و فراوانه، (اِبْنُ اَبی زَرَعٍ فَمَا اِبْنُ اَبی زَرَعٍ مَضْجَعُهُ كَمَسَلٌ شَطْبَةٌ وَاَبِیْتُهُ ذِرَاعُ الْجَفْرَةِ) کورپه که ی ئه بو زهرع جا ئیوه چ ده زانن سه بارهت به کورپه که ی ئه بو زهرع، شوین و جیگه ی خه وتنی وه ک لقی داری خورمای سه وزی له گه لا پووتکراو بوو، که م گوشت و ناو

که پپی داوم کوئی بکه مه وه، نهوا له لای
من ناگات به جامولکه بچوکیکی نه بو
زهرع .

له دایکی باوه پدارانه وه خاتوو عائیشه
(خواهس لسن پازس بیست) ده فهرموویت:
پیغه مبهری خوا ﷺ پیپی فهرمووم:
(كُنْتُ لَكَ كَأَبِي زَرْعٍ لَأُمَّ زَرْعٍ) واته: من
بو تو وه کو نه بو زهرع وام بو دایکی
زهرع، (إِلَّا أَنْ أَبَا زَرْعٍ طَلَّقَ، وَأَنَا لَا أُطَلِّقُ)
جگه له وهی که نه بو زهرع ته لاقی دا،
به لام من ته لاقت ناده م .

**سودو ناموزگارییه کانی نه م چیروک و
به سه رهاته:**

(1) که می وهفا له لای نافرته تان: ژماره ی
نهو نافرته تانه ی که زهمی هاوسه ره کانیا ن
کرد زیاتره له ژماره ی نهو نافرته تانه ی که
مه دحی هاوسه ره کانیا ن کرد، وه
پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: « يَا
مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ، فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ
أَهْلِ النَّارِ » فَقُلْنَ وَبِمَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ
قَالَ: « تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ وَتُكْفِرْنَ الْعَشِيرَ » (2) .
واته: نهی گروو کو مه لی نافرته تان خیرو
چاکه زور بکه ن، چونکه من بینتم

(2) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ (304).

نه وهنده زوو بوو مه شکه کان ده ژهنران،
(فَلَقِيَ امْرَأَةً مَعَهَا وَلَدَانِ لَهَا كَالْفُهْدَيْنِ)
گه یشت به نافرته تیک دوو مندالی پی بوو،
دوو منداله که زور جوان بوون، (يَلْبَعَانِ
مِنْ تَحْتِ خَصْرِهَا بِرُمَّانَتَيْنِ) دوو منداله که
یاریا ن ده کرد به دوو هه نار، (مه به ست
دوو مه مکی نافرته ته که یه منداله کان
یاریا ن به مه مکه کانی دایکی ده کردو
ده یان مژی)، (فَطَلَّقَنِي وَتَكَحَّهَا) جا نه بو
زهرع منی ته لاقداو نهوی ماره کرد،
(فَتَكَحَّتْ بَعْدَهُ رَجُلًا سَرِيًّا) وه دوا ی نهو
شوم کرد به پیاویکی سه خی و ئابو
مه ندو ده وله مه ند، (رَكِبَ سَرِيًّا) سواری
نه سپی نایابی خو ش رهو ده بوو، (وَأَخَذَ
خَطِيئًا) وه رمی چاکی هه ل ده گرت،
(وَأَرَّاحَ عَلَيَّ نَعْمًا تَرِيًّا) وه مال و
سه روه ت و ناژه لی زوری پیدام، (وَأَعْطَانِي
مِنْ كُلِّ رَائِحَةٍ زَوْجًا) وه له هه موو
ناژه لیکی سه ربیرین دووانی پیدابووم،
(قَالَ كُلِّي أُمَّ زَرْعٍ وَمِيرِي أَهْلِكَ) پی
ده ووتم: نهی دایکی زهرع لییا ن بخوو بو
خزم وناسیاره کانیشتی بنیره، (فَلَوْ
جَمَعْتُ كُلَّ شَيْءٍ أَعْطَانِي مَا بَلَغَ أَصْغَرَ آيَةٍ
أَبِي زَرْعٍ) وه نه گهر هه موو نهو شتانه ی

واته: نافرته تانی ژيرو صالحه هميشه گويږايه لى خواى گه ورهن و پاشان گويږايه لى هاوسه ره کانيان، وه نهينى نيوان خويان و هاوسه ره کانيان ده پاريزن، (به تاييه ت نه و نهينيه يانه که خوا دهيه ويټ پاريزراو بن)، وه پيغه مبهري خوا ﷺ هره شهى توندى له و پياو و نافرته تانه کردووه که باسى سهر جيگاي خويان بو خه لکى ده گيږنه وه، ه رموويه تى: (فَأَيُّكُمْ مِثْلُ ذَلِكَ مِثْلُ الشَّيْطَانِ لَقِيَ شَيْطَانَةً فِي طَرِيقِ فَعَشِيهَا وَالنَّاسُ يَنْظُرُونَ) (3).

واته: نمونه ي نه و که سه ي که باسى سهر جيگاي خو ي و هاوسه ري بو خه لکى ده گيږيته وه، وه که شه يتانيکى نير وايه که له سهر ريگايه که بگات به شه يتانيکى مى، وه نه و کاره ي له گه لدا نه نجام بدات و خه لکيش سه يري بکه ن.

(3) زور خواردن پيچه وانده سونه ته: بيگومان هه که سيک زور بخوات زوريش ناو ده خوات وه زوريش ده خه ويټ وه

(3) صحيح: أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ فِي الْمُسْتَدْرَكِ: (28350)، وَالطَّبْرَانِيُّ فِي الْكَبِيرِ: (19891)، وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي: صَحِيحِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ: (4008).

زورينه تان نه هلى ناگرن، نافرته ته کان ووتيان: بوچى زورينه مان نه هلى ناگرين؟ نه ويش ه رمووي: له بهر نه وه ي نه فره ت زور ده که ن و سوپاسى ميږده کانتان ناکه ن و کوفري ژيانيش ده که ن، وه ناشکرايه که له لاي زوريک له نافرته تان نه گهر هاوسه ره کانيان به دريژاي سال چاک بيت له گه لياندا، به لام خراپه يه کى لى ببينن نه وه ده لى هه رگيز چاکه يان لى نه بينيوه، بويه وه فا له لاي نافرته تان که مه، جا نه گهر پياو ي موسلمان خواى گه وره خيزانيکى چاک و به وه فاي پى به خشيت، نه وه خوشتري ژيانى دونياى ده بيت .

(2) پيوسته له سهر نافرته نهينى پياو وه که ي پاريزيت: له بهر نه وه ي نافرته نه مانه ته له لاي پياو پيوسته له سهر نافرته تيش نهينى هاوسه ره که ي پاريزيت: خواى په روه ردگار مه دحى نه و نافرته تانه ده کات که گويږايه لى هاوسه ره کانيان و نهينى هه کاني ده پاريزيت: ﴿فَالصَّادِقَاتُ قَرِيْنَتُهُ

حَفِظَتْهُ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ ﴿٣٤﴾

واته: هه ركه سيك باوه پرى به خواو به پوژى

دوايى هه يه با پريز له ميوانى بگريت.

(5) له نايينى پيروزى نيسلامدا لييدانى
توندو تيز قه دهغه گراوه:

پرسياركرا له پينغه مبهري خوا ﷺ

دهرباره ي ماقى خيزان، ئه ويش

فه رمويه تى: (... وَلَا تَضْرِبِ الْوَجْهَ وَلَا

تُفْبِحْ وَلَا تَهْجُرْ إِلَّا فِي الْبَيْتِ) (□).

واته: ناييت له ده موو چاوو پرووى بده ي،

وه ناييت قسه ي ناشيرينى پى بليى، وه

ناييت پشتى تيبكه ي، مه گه ر ئه وه ي كه

سه ر جيگه ي له گه ل نه كه ي (ئه ويش

ناييت له ژووريكى تر به تهنه نا بخوايت).

(6) ده بيت پياو به چاكى هه ئسو كه وت

له گه ل خيزانيدا بكه ن:

پينغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى:

(خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ

لِأَهْلِي) (□).

كارو كرده وه ي زوريشى له ده ست

ده چييت، پينغه مبهري خوا ﷺ

فه رمويه تى: (مَا مَلَآ آدَمِي وَعَاءَ شَرًّا مِنْ

بَطْنٍ بِحَسَبِ ابْنِ آدَمَ أَكَلَاتُ يُقْمَنَ صَلْبُهُ

فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَهَ فُتِلَتْ لَطْعَامُهُ وَتُلْتُ

لِشْرَابِهِ وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ) (4).

واته: ئاده ميزاد هيج ده فريكى

پرنه كردوه له وورگى خراپتر بيت،

به گويره ي پيوست چهند پارويه ك به سه

بو مروف كه پشتى راگير بكات ئه گه رنا

باسى يه كى گه ده ي دابنييت بو خواردن،

وه سى يه كى بو خواردنه وه، وه سى

يه كى بو هه ناسه ي.

(4) پيوسته مروفى باوه ردار پريز

له ميوانى بگريت:

پينغه مبهري خوا ﷺ فه رمويه تى:

(وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ) (□).

(6) صحيح: أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ فِي الْمُسْتَدْرَاجِ (20548)، وَأَبِي

دَاوُدَ فِي السُّنَنِ: (2142)، وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ

الْأَلْبَانِيُّ فِي: صَحِيحِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ: (17).

(7) صحيح: أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ فِي السُّنَنِ: (2895)

وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي: صَحِيحِ الْجَامِعِ: (3314).

(4) صحيح: أَخْرَجَهُ أَحْمَدُ فِي الْمُسْتَدْرَاجِ (17649)،

التِّرْمِذِيُّ فِي السُّنَنِ: (2381)، وَابْنُ مَاجَةَ فِي

السُّنَنِ: (3349) وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي:

صَحِيحِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ: (1574).

(5) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ: (6018).

هه‌لبژاردنی هاوسه‌ردا، بۆیه جاری واهیه ئافره‌ت به‌هۆی ده‌وله‌مندی و شه‌هادو ره‌چه‌له‌که‌وه تیده‌که‌وئیت، وه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فرموویه‌تی:

(إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ أَوْ إِذَا أَتَاكُمْ) مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَرَوْجُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ عَرِيضٌ⁽⁸⁾.

واته: ئە‌گه‌ر یه‌که‌یک هاته‌ پێشه‌وه بو داخو‌ازبێنی که‌چه‌کانتان، له‌ دین و ره‌وشتی پازنی بوون ئە‌وا بیده‌نی، ئە‌گه‌ر نا ئە‌وا فیتنه‌ و ئاشوب له‌سه‌ر زه‌وی بلاو ده‌بێته‌وه.

(9) پیاوو ئافره‌تی باوه‌ردار ده‌بیت خویان بۆیه‌که‌تری برا‌زیننه‌وه‌و بوونی خوش له‌ خویان بده‌ن:

یه‌که‌یک له‌و ئافره‌تانه‌ ده‌لێت: هاوسه‌ره‌که‌م بوونی وه‌ک زافه‌رانه‌ (واته‌ بوونی زۆر خوشه‌)، هاوه‌لی خوشه‌ویست ئە‌نه‌سی کو‌ری مالیک (خوای لی پازنی بیت)، ده‌فه‌رمووئیت:

(كَانَ لَهُ سُكَّةٌ يَتَطَيَّبُ مِنْهَا)⁽⁹⁾.

(8) حَسَن: أَخْرَجَهُ التِّرْمِذِيُّ فِي السُّنَنِ: (1084)، وابن ماجة في السنن: (1967)، وَحَسَنَةُ الشَّيْخِ الْأَلْبَانِيِّ فِي: صَحِيحِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ: (270).

واته: باشت‌ترینی باشت‌رینتان ئە‌وه‌تانه‌ که‌ له‌گه‌ل خیزانه‌که‌ی دا ره‌فتارو هه‌لسوکه‌وتی چاک و باشه‌، وه‌ منیش له‌ هه‌مووتان زیاتر ره‌فتارو هه‌لسوکه‌وتم له‌گه‌ل خیزانمدا چاک و باشه‌.

(7) خوشه‌ویستی له‌نیوان ژنو پیاودا خراپه‌کان داده‌پۆشییت:

به‌راستی هه‌رکه‌سیک له‌هه‌رکه‌سیک پازنی بیت، ئە‌وا خراپه‌کانی به‌ چاکه‌ ده‌بینیت، وه‌ به‌ راستی خوشه‌ویستی هه‌موو شتیکی نیوان ژنو پیاو داده‌پۆشییت، له‌گه‌ل ئە‌وه‌ی که‌ ئە‌بوو زه‌رع ژنه‌که‌ی ته‌لاق دا، به‌لام خیزانه‌که‌ی هیشتا مه‌دحی ده‌کات و باسی چاکه‌کانی ده‌کات، بۆیه‌ ده‌یوت: ئە‌گه‌ر هه‌موو ئە‌و شتانه‌ی که‌ ئە‌م پیاوه‌م پێی داوم کو‌ی بکه‌مه‌وه، ئە‌وا ناگات به‌ جامۆکه‌ بچوکیکی ئە‌بوو زه‌رع.

(8) پیاویسته‌ ئافره‌تی باوه‌ردار هاوسه‌ری چاک بو‌ خو‌ی هه‌لبژیریت بو‌ ئە‌وه‌ی که‌ تاموو چیژ له‌ ژنیانی هاوسه‌ریتی وه‌رگریت:

بێگومان ئە‌و کی‌شه‌و گیروگرفتانه‌ی که‌ توشی پیاوان و ئافره‌تان ده‌بیت، هۆکاری سه‌ره‌کی ئە‌وه‌یه‌ که‌ په‌له‌ ده‌که‌ن له‌کاتی

(11) پیویسته مروقی باوهدار خوئی
بپاریزیت له لوت به رزی و خوبه گه وره
زانین:

یه کیک له و نافره تانه ده لیت:
هاوسه ره که م رازیکردنی مه حاله ته وهنده
لوت به رزه، وه هه ره شهی توند کراوه له و
که سانهی که لوت به رزن، خوی گه وره
ده فه رموویت:

﴿لَا جَرَمَ أَنْتَ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا يُسْرُونَ وَمَا
يُعْلِنُونَ﴾ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿١٣﴾ .

واته: به دلنیایی خوی گه وره ده زانیت
به وهی که ده یشارنه وه و به وهی که
ناشکرای ده که ن، به راستی خوا خو به زل
زانی خوش ناویت.

هه روه ها پیغه مبه ری خوا
فه رموویه تی: (أَلَا أَخْبَرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ كُلِّ
عُتْلٍ جَوَاطٍ مُسْتَكْبِرٍ) (12).

واته: ئایا پیتان پابگه ینم کی ئه هلی
ئاگره؟ هه موو که سیکی ویشک و دل په قی
شانازیکه رو خو به زل زان و لوت به رزه.

واته: پیغه مبه ری خوا
پرژینیکی هه بوو خوئی پی بون خوش
ده کرد.

وه هاوه لی خوشه ویست عه بدولالی
کوپی عه باس (خوی لی رازی بیست)
ده فه رموویت:

(إِنِّي لَأَتْرَيْنُ لِمَرَأَتِي كَمَا تَتْرَيْنُ لِي) (11).

واته: من خوم بو خیزانه که م جوان ده که م
هه روه ک چون ته و خوئی بو من جوان
ده کات.

(10) نابیت پیای باوهدار ره زیل بیت:

له ئاینی پیروزی ئیسلامدا هه ره شهی
توند له و که سانه کراوه که ره زیلن
به رامبه ر به ژیرده سته کانیا ن، پیغه مبه ری
خوا فه رموویه تی: (كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا
أَنْ يَخْسَعَ عَمَّنْ يَمْلِكُ قُوَّتَهُ) (11).

واته: به سه بو مروفت تاوان و گونا ه که
بژیوی ئه وان ه نه دات که له ژیر
ده ستیایه تی.

(9) صَحِيح: أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ فِي السُّنَنِ: (4162)
وَصَحَّحَهُ الشَّيْخُ الْأَلْبَانِيُّ فِي صَحِيحِ الْجَامِعِ الصَّغِيرِ:
(4832).

(10) تَفْسِيرُ الْقُرْطُبِيِّ: (123/3) وَفَقَهُ السُّنَّةُ:
(220/2).

(11) أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ: (2359).

(12) أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ: (4918).

به سهر مه شقو چاويان لى بکريت له کاره چاک و باشه کانياندا .

(7) ئەم چيرۆکه ئافره تان هانده دات بۆ ئەوهى به وه فا بن به رامبهر ميژده کانيان، وه به کهم و کورپى ميژده کانيان پازى بنو سوپاسيان بکه ن .

(8) خۆشه ويستى راسته قينه عه يبو خراپه داده پۆشيت، ئەبو زهرع له گه ل ئەوهى که خيزانه کهى ته لاقداو ليى جيا بووه وه، ريگرييه که نه بوو بۆ خيزانه کهى که باسى چاکه کاني نه کات، به لکو به شيوه يه کهى وا باسى ئەبو زهرعى ده کرد، وه که ئەوهى ههر ليى جيا نه بوو بيته وه .

(9) ههرکات ئافره تان کۆبينه وه، ئەوا زۆربهى زۆرى قسه کانيان له سهر پياوانه، پياوه کهت چى ده کات؟! هه لسوکه وتو په وشتى چۆنه؟! ... هتد، ههروه ها ههرکات يکيش پياوان کۆبينه وه، ئەوا زۆربهى زۆرى قسه کانيان له سهر ئيشو کارو که سابهت و مه عاش هتد ... ، وه ده گونجيت قسه کانيان له سهر ئافره تانيش بيت .

(12) ئافره تى چاک و باش ئەوه يه که له لاي خه لکى به چاکه باسى هاوسه ره کهى بکات، وه که (دايکى زهرع) .

پيشه وائين و حه جه رى عه سقه لاني (په مه تى خواى لى بيت) چه ند سو دو ئامۆژگاريه کهى باس کردوه له مه فه رموده يه دا:

(1) هه لسو که وتى چاک له گه ل ئافره تاندا، وه گفتوگۆ له کاروبارى ژياندا ئەگه ر ريگرييه که نه بيت بۆ ئەو گفتوگۆيه .

(2) هه نديک جار گفتوگۆى خۆش، گالته و سو عبه ت کردن و قسه ي په وا له گه ل خيزاندا، دروسته و هيچى تيدا نييه .

(3) ئاش کراکردن و ده رخ ستنى خۆشه ويستى بۆ ئافره ت، به شيوه يه که سهر نه کيشيت بۆ له خۆ بايى بوون .

(4) قه ده غه کردن و پيگري له فه خرو شانازى به مال و سهروه ت .

(5) دروسته ئافره تان باسى چاکه ي ميژده کانيان بکه ن .

(6) بيرخستنه وه و قسه و گفتوگۆکردن سه باره ت به ئومه تانى پيشين، ههروه ها نمونه هيئانه وه له سهريان، وه بکري ن

ناوی نافرتهکان:

بیشه‌وای خوْشه‌ویست الحافظ (أبو بكر الخطيب البغدادي) له پهرتوکی:
(المبهمات) دا ده‌فه‌رموویت:

نافرته‌تی دووهم ناوی: (عمرة بنت عمرو).

نافرته‌تی سی‌یه‌م ناوی: (حنی بنت نعب).

نافرته‌تی چوارهم ناوی: (مه‌دد بنت ابي مرزومة).

نافرته‌تی پینجهم ناوی: (كبشة).

نافرته‌تی شه‌شهم ناوی: (هناء).

نافرته‌تی ده‌وتهم ناوی: (حنی بنت علقمة).

نافرته‌تی هه‌شتهم ناوی: (بنت اوس بن عبد).

نافرته‌تی ده‌یه‌م ناوی: (كبشة بنت الأرقم).

نافرته‌تی یانزیه‌م ناوی: (أم زرع بنت

أكهل بن ساعد)⁽¹³⁾. وآخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ

لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ نَبِيِّنَا

مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.

(13) شرح التَّوْوِي عَلَى مُسْلِمٍ: (8/198/4481).

(10) دروسته مروؤف بلیت به‌قوربانت بم، جا بو گه‌وره‌که‌ی بی‌ت یان بو خاوه‌ن عیلم و زانیاری، وه یان بو ئه و که‌سانه‌ی که خوْشی ده‌وین، له براکانی و ئه‌وانه‌ی که ئاماده‌نین، به‌لکو پاداش‌تیش ده‌دریته‌وه، به‌مه‌رجیک مه‌به‌ستی ئه و که‌سه ری‌زو سو‌زو میهره‌بانی بی‌ت .

(11) دروسته وه‌صفی چاکه‌ی نافرته‌تان بو پیاوان باس بکری‌ت، به‌مه‌رجیک نه‌ناسراو بن واته دیاری کراو ناسراو نه‌بن.

(12) مه‌رج نییه ئه و که‌سه‌ی خوْی ده‌چوینیت به‌یه‌کیکی تره‌وه هه‌موو شته‌کانی وه‌کو ئه و بی‌ت، هه‌روه‌کو چوْن پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: من بو تو وه‌کو ئه‌بو زه‌رع وام بو دایکی زه‌رع، جگه له‌وه‌ی که ئه‌بو زه‌رع ته‌لاقی دا، به‌لام من ته‌لاقت ناده‌م، وه هه‌روه‌ها ئه‌بو زه‌رع ده‌وله‌مه‌ند بو له مال و سه‌روه‌ت و خزمه‌تکارو مندال و ... هتد .

(13) دروستیتی خوْچواندن به‌ئه‌هلی صالح و چاکه‌وه له هه‌موو ئوممه‌تی‌کدا، چونکه دایکی زه‌رع هه‌والی باوکی زه‌رعی گپ‌رایه‌وه، وه پیغه‌مبه‌ر ﷺ خوْی چواند پییه‌وه له چاکه‌کانیدا .